

Pigus odekolonas

Kupina džiaugsmo paskutinę rugpjūčio savaitę parvažiuoju į Bukareštą. Mihajus netrukus atvažiuos pas mane ir pradės dirbti naujajame darbe, o aš kibsiu į studijas Bukarešto universitete – anglų literatūros specialybės pirmakursė. Tačiau mano laimę netrukus vėl aptemdo baimė ir šleikštulys. Mane persekioja seržantas Dumitriu, tas pats slaptosios policijos pareigūnas, kuris andai atnešė raudonų gvazdikų puokštę. Nuolatos skambinėja, nori susitikti su manim viena, prašo pagalbos *ši tą sužinoti apie kitus universiteto studentus*.

Jis kviečia mane susitikti Universiteto aikštėje, kaip tik priešais keturių iškiliausių Rumunijos literatūros bei istorijos asmenybių statulas. Susitinkame prie Mykolo Narsiojo, raito ant risto žirgo, su šiuurpą keliančiu apnuogintu kardu rankoje, – tame pačiame kvartale, kur gyveno mano tėvai, kai gimiau aš. Mykolas Narsusis tikriausiai yra mano angelas sargas, tariau sau ir nusišypsau, pamačiusi artėjant Dumitriu, tokį kupiną pasitikėjimo savimi. Mano šypsena jį suvokia kaip džiaugsmo jį išvydus ženklą ir atsiskubinęs bučiuoja man ranką. Nuo jo iš tolo trenkia pigiu odekolonu. Nuo jo prisilietimo aš visa įsitempiu, sudirgusi slapčia nusišluostau ranką į sijoną. Žingsniuojame „InterContinental“ viešbučio pusėn – įgaubtas šiuolaikinis balto akmens pastatas dunkso viršum viso miesto. Stengiuosi eiti per kelis žingsnius atokiau nuo Dumitriu, neramiai dairydama si –

dar kas nors pažįstamas pastebės mane šito slaptosios policijos pareigūno draugėje. Klupteliu, ir jis prišokęs mane sugriebia. Pasišlykštėjusi trūkteliu ranką, o jis tik nusiviepia:

– Panele Mona, aš nesikandžioju, žinai, sielos gelmėse aš netgi visai mielas vaikinai!

Vos nenusijuokiu išgirdusi jį sakant „sielos gelmėse“, bet stengiuosi nutaisyti rimtą, rūstų veidą. Svarstau sau, iki kokio gylio gelmių reikėtų prisikasti, norint aptikti ką nors miela žmoguje, dėl kurio kaltės kiti netenka darbo, būna suimami, įkišami į beprotnamį, net nužudomi.

Priartėjus prie gatvės, kurią turime pereiti, jis prašnenka.

– Nėra ko gėdytis, panele Mona, – sako. – Šitaip tu didžiai pasitarnautum mums, taip pat ir savo tėvynei, ir partijai. O svarbiausia – didžiulę paslaugą padarytum pačiai sau. Tik atkreipk dėmesį, ką kai kurie tavo bendramoksliai šneka, tik tiek – paprasčiausiai kreipk dėmesį. Pavyzdžiui, ar susitinki su kuo nors pažįstamu Amerikiečių bibliotekoje, ar kas nors iš studentų bendrauja su užsieniečiais? Ir panašiai – iš tikrųjų tai visiškai nekalti dalykai.

Jis išsitraukia iš kelnų kišenės nosinę, nusišluosto išprakaitavusią kaktą. Man širdis ritasi į kulnus išgirdus apie Amerikiečių biblioteką: prisimenu pokalbius su bibliotekininku Ralfu, prisimenu ir juodašvarkį vyrą, visuomet sėdėdavusį prie atokiausio stalo ir apsimesdavusį, neva skaitąs.

– O už tai, – Dumitriu kalba toliau nedavęs man laiko įsiterpti, – mes pasirūpintume, kad baigusi universitetą atsidurtum kokioje neblogoje vietelėje, gautum darbą pagal specialybę čia, sostinėje, – kad ir toje pačioje Amerikiečių arba Britų bibliotekoje. Mes žinome, kaip tu mėgsti skaityti.

Dabar mudu žingsniuojame pro didingą Nacionalinio teatro pastatą, plačius marmuro laiptus, vedančius iki šiuolaikinio fasado iš stiklo ir mūro. Širdis man taip daužosi, kad vos įstengiu kvėpuoti. Atsigręžiu į Mykolo Narsiojo statulą – gaila, kad nuo jos nutolome, man atrodo, kad per tokį nuotolį jis negali manęs apsaugoti. Jaučiu, kaip prakaito lašai varva nuo kaktos, rieda

abipus nosies; drabužiai staiga apsunksta, darosi nepatogūs. Sandalai graužia kojas, kojų pirštai atrodo raudoni, sutinę. Su stoju vidur šaligatvio ir sakau jam labai ramiai, labai tyliai:

– Ačiū, pone Dumitriu, už malonų pasiūlymą. Bet baigusi universitetą norėčiau dirbti anglų kalbos mokytoja. Ne bibliotekoje. O dabar prašau man atleisti, vėluoju į paskaitas.

Leidžiu tarp mūsų įsiterpti pro šalį einančiai jaunai, už rankų susikibusiai porelei ir, pasinaudojusi proga, pasipustau padus. Bėgu įkaitusiu Bukarešto šaligatviu nesigręžiodama atgal, neriu į taip puikiai pažįstamas šonines gatveles ir galiausiai atsiduriu prie daugiabučio, kur gyvena teta Matilda. Smunku į vėsus koridorius, trinkteliu paskui save sunkias geležines duris. Prisėdu ant marmurinių laiptų, vedančių į tetos Matildos butą, atsikvėpti. Sienose vinguriuoja vis dar aiškiai įžiūrimi įtrūkiausiai – žemės drebėjimo pasekmės. Mane užplūsta didžiulis palengvėjimas vos pagalvojus, kad čia pat, tik vienu aukštu aukščiau, esama tetos Matildos mielu, šypsenos nušviestu veidu, su riešutų kremo ir rožių žiedlapių uogienės stiklainiais sandėliuke. Užskubu laiptais aukštyn, žengiu, kaip visada, tiesiai vidun – teta Matilda niekad nerakina durų, nebent kur nors išeidama ar guldama miegoti. „Dievas sergsti mane, – sako ji. – Dievas ir Mergelė Marija.“ Ji sėdi prie ilgo poliruoto medinio stalo po kriptoliniu sietynu ir skaito. Dar niekad nesijaučiau tokia laiminga regėdama tetą Matildą kaip dabar, pasprukusi nuo Dumitriu ir jo šlykščių pasiūlymų. Prašau jos didelės porcijos rožių žiedlapių uogienės.

Paskui stengiuosi elgtis lyg niekur nieko, lyg nieko nebūtų nutikę: lankau literatūros paskaitas, kartais su vienu ar kitu draugu nueiname išgerti kavos ar alaus kavinėje prie Architektūros instituto. Kartais, važiuodama į universitetą, pastebiu Dumitriu prisigrūdusiam autobuse, užlindusį kam nors už nugaros, apsimetantį, kad žiūri į priešingą pusę. Sykį akis užkliuvo už jo, įsitaisiusio aštuoniasdešimt aštunto autobuso, kuriuo važiuoju namo, gale. Jis dėbso į mane lyg pakerėtas, galbūt net geidulingai. Nuo tokios minties mane nukrečia pasišlykštėjimas.

Jau verčiau jis manęs neapkęstų ir sekiotų iš paskos vien dėl politinių priežasčių. Vimdo mintis, kad mane nusižiūrėjęs pats tikriausias slaptosios policijos pareigūnas, ir dar toks, kuris pats prisistato karininku. Tik ne dėl to, kad tarnautų armijoje.

Vieną vakarą traukiu namo vėlai, ilgai sėdėjusi bibliotekoje prie knygų. Išgirstu žingsnius už nugaros – tokius, nuo kokių paprastai nukrečia šurpas. Tu stabteli – jie nutyla, pajudi iš vietos – vėl šlepsi iš paskos. Net nesuspėju susivokti, kas darosi, o mane kažkas jau stumia į sukiužusio daugiabučio laiptinę: nugara atsiremiu į sieną, ir kažkoks aukštas vyras, trenkiantis prakaitu ir pigiu odekolonu, užtveria man kelią. Kužda kažką tiesiai man į ausį. Apsišlakstęs tuo pačiu odekolonu kaip ir Dumitriu anądien. Bene visi iš *Securitate* naudoja tą patį ypatingos rūšies odekoloną? Pačiai keista, kad visai neišsigąstu, nors jau po vienuoliktos, o gatvėje – nė gyvos dvasios. Galbūt dėl to odekolono viskas atrodo lyg koks pokštas. Tie, kurie naktimis puldinėja žmones gatvėse, turėtų trenkti degutu ar cigarais. Spiriu jam keliu, spjau nu į veidą. Jis akimirka atšlyja – to pakanka, kad išsprūščiau, bet tuojau atitokęs viena ranka vėl priremia mane prie sienos, o kita nusibraukia mano seiles nuo veido.

– Peštukė, a? – išsišiepia.

Aš nieko nenoriu sakyti. Nenoriu nei rėkti, nei kalbėti. Trokštu tik vieno: kad šitai kuo greičiau pasibaigtų. Nežinia kaip, bet suvokiu: užpuolikas – ne koks seksualinis iškrypėlis. Staiga pajuntu pyktį visiems, įskaitant netgi tėtį ir Mihajų. Atrodo, visiems kažkur kažkas yra gyvybiškai svarbu, visiems rūpi kas nors, kas visiškai nerūpi man, o aš kažkodėl turiu mokėti už jų žygdarbių ar nuotykių alkį. Mūsų gyvenimas nė truputėlio negerėja, kad ir kiek manifestų būtų išmėtyta, kad ir ką šnekėtų „Laisvosios Europos“ radijas, kad ir kiek priešnerkštose palėpėse ar drėgnuose rūsiuose būtų diskutuojama apie cenzūrą. Mes vis dar stumdomės tose pačiose suknistose eilėse dėl kiekvieno kąsnio, kurį dedame į burną, mes net negalime kalbėtis viešumoje. Nejaučiu nė kruopelytės baimės, mane tiktai skalauja neapykantos ir pykčio visam pasauliui bangos. Neapkenčiu net savo mirusių protėvių, kurie šitaip mane apvylė.

– Kažin ką iš tikrųjų veikia tavo tėtis, hm... ir kas gi tie jo draugai? – klausia jis. – Jei tavo tėtukas tęs šitaip ir toliau, tau baigsis taip pat kaip ir anai tavo draugužei, – kužda jis tiesiai man į ausį. – Arba dar blogiau.

Mintis, kad mirti – dar ne blogiausia, kad gali būti ir blogiau, mane prajuokina, iš tikrųjų nusijuokiu. O paskui nusipurtau: *anai tavo draugužei* – iš jo lūpų? Vadinasi, Kristina, ko gero, buvo nužudyta. Šiaip ar taip, jeigu ji buvo įstumta į tokią nevilį, kad ryžosi sau atimti gyvybę pati, tai beveik tas pat kas žmogžudystė. Tiesiog dar vienas, dar labiau iškrypėliškas, būdas nužudyti žmogų.

– Tau tai atrodo juokinga, a? – sugniaužęs man riešus taip, kad suskausta, jis spaudžia mane prie sienos. – Bet tai tiesa. Yra ir baisesnių dalykų už mirtį, – priduria.

– Tai kodėl kuždi, kietuoli? – režiu aš. Paminėjęs Kristinos mirtį, kažkas tarsiu nutrūko manyje. Man jau į viską nusispjaut.

– *NORI, KAD SUŠUKČIAU GARSIAU?* – užbaubia jis per kelis colius nuo mano ausies. – *GERAI! GALIU SUŠUKTI!* – Jo balso aidas nusirita tuščia gatve. Mėginu pasukti galvą į šalį, bet jis vienos rankos pirštais suspaudžia man smakrą ir prisitraukia arčiau savęs.

– Dabar jau girdi mane, *ar ne?* – šaukia. Gatvė atsiliepia aidu: *ne... ne... ne...*

– Taip, – sakau nuolankiai. Svarbu pačiai sau priminti: aš tik *vaidinu* nuolankią.

Sugriebęs už smakro jis kilsteli mano galvą, tad aš priversta pažiūrėti į jį.

– Gera mergaitė, – sako ir paleidžia mano smakrą.

Gera mergaitė jo lūpose priverčia mane sudrebėti, ir šįsyk, pati žinau, jau nevaidinu. Dabar jau man tikrai baisu dėl savo gyvybės ir dėl tėčio gyvybės. Šito tipo žodžiai staiga primeina aną mergaitę, paslaptinai partrenktą automobilio. Galbūt ir ji tebuvo dėlionės kibutis, kuriuo anie pasinaudojo, kad pri-griebtų ką nors kitą, gal jos tėvus, gal mylimąjį, kas žino. O gal jos vaikas ir buvo tasai, kas ją pražudė. *Kas žino, kas žino*, skamba man galvoje lyg monotoniška giesmė. Galbūt Mihajus –

iš tų gerųjų slaptosios policijos agentų, kaip ir anas, buvęs tėčio studentas, galbūt tarp jų esama ir kilnių žmonių, kurie kaip išmanydami stengiasi trukdyti blogiesiems? Nė kiek neabejoju: Mihajus nė už ką neleistų niekam manęs šitaip užpulti vidury nakties, griebti už smakro, priploti prie sienos. Bet – *kas žino, kas žino*. Kliaukis savo instinktais – šitaip visada sakoma. Galbūt reikėtų kliautis anuo pirmuoju įtarimu, plykstelėjusiu, kai nuvažiauvau pas Mihajų žiemą, tais pačiais metais, kurių vasarą pamilome vienas kitą – tada, kai jis staiga pasirodė svetimas, nepažįstamas odine striuke, kai bandė mane auklėti dėl nederamo antikomunistinio požiūrio? Ar išvis gali būti toks dalykas kaip geras slaptosios policijos agentas?

Putliaveidis vyriškis atšlyja, žingteli ataturpsta. O paskui lyg niekur nieko apsisuka ir nueina taisydamosis striukės apykaklę. Žvalgosi į pastatus taip, lyg visa gatvė priklausytų jam.

Mano kojos staiga ištęžta; nugara vis dar remdamasi į sieną šliaužiu žemyn, kol prisėdu ant kulnų. Drebu visu kūnu. Aš visiškai išsekusi tiek nuo pastangų vaidinti, tiek ir nuo nesuvaidintos baimės. Užsimerkiu, ir mane pagauna paplūdusio 1918-ųjų Dniestro tėkmė, plaukiu tarp kitų kūnų ir nuplautų vištidių nuolaužų, o mano veidrodžio muzikinė dėžutė atkakliai groja tą pačią melodiją, vis tą pačią natų virtinę, ir ji neša mane įsišėlusiais vandenimis. Paskui ropščiuosi į medį ir laukiu. Niūniuuju muzikinės dėžutės melodiją – „Elizai“, niūniuuju ir niūniuuju, pabaigusi vėl pradedu iš naujo. O paskui, po savaitės, pabundu nepažįstamo vyro lovoje – jis laiko skardinį puodelį su šaltu vandeniu man prie lūpų. Jo tankūs juodi plaukai tvarkingai sušukuoti atgal, nosis siaura, veidas patrauklus, nušviestas šypsenos. Žinau, kad mudu susituoksime. Ir savo darže aš prisisodinsiu levandų, kad jų kvapas užgožtų nuo upės sklindantių pūvančių lavonų ir išmatų tvaiką. Mano namai visuomet kvėpės levandomis. Pigaus odekolono kvapas iš mano aplinkos bus išvaikytas amžiams.